

Sammanställning för åtgärdsområde

14. Himleån

Denna sammanställning baseras på allmän information om åtgärdsområdet som varje länsstyrelse har tagit fram samt information som fanns i VISS i september 2014. Det kan finnas ytterligare förbättringsbehov och krävas ytterligare åtgärder för att nå god status i åtgärdsområdets vattenförekomster än de som anges här. I det fortsatta vattenförvaltningsarbetet är en prioritering av angivna åtgärdsförslag viktig.

Länsstyrelserna kommer fortsätta arbeta i VISS även under samrådsperioden, och kommer där det behövs komplettera med exempelvis mer data eller fler åtgärder. Det kommer då att synas i VISS och kan skilja sig från informationen i detta dokument.

Inledning

Himleåns avrinningsområde ligger inom Varberg kommun och gränsar till kustområden både i syd och nordväst, Ätran i öster och Viskan i norr. Åns källområden finns i trakterna kring Nösslinge. Naturgeografiskt sett tillhör Himleåns avrinningsområde till den största delen Södra Hallands kustland, med sandiga havsstränder, en stor åkerareal och mycket ädellövskog. De allra östligaste delarna, kring Stora Neden, bör dock hänföras till Sydsvenska höglandets och smålandsterrängens myrrika västsida, karaktäriserad av bergkullar, barrskog, mycket myr och ett stort lövinslag.

Himleån är klassad som riksintresse för fritidsfisket, samt för sina bestånd av havsöring och lax. I sjön Stora Neden finns ett bestånd av storvuxen sik, sjön tros också potentiellt kunna hysa ishavsrelikter. Flodkräfta förekommer sporadiskt i vattensystemet. Som följd av bland annat sjörikedomen anses området värdefullt för friluftslivet på grund av möjlighet till diverse aktiviteter; bad, fiske i sjöarna, båtsport, skridskofärder och inte minst som strövområde. Himleån mynnar i havet strax norr om Varberg, och formar Getteröns naturreservat, ett rikt fågelområde, tillika Natura2000-område.

Stora delar av Himleåns avrinningsområde är starkt påverkat av försurning och kalkas regelbundet. Inom avrinningsområdet förekommer få punktkällor och endast ett fåtal mindre reningsanläggningar. De huvudsakliga hoten är övergödning och fysisk förändring. Närings-transporterna är att beteckna som mycket höga i Himleån. Alla ytvattenförekomster har sämre än god ekologisk status medan alla grundvattenförekomster har god kvalitativ och kemisk status, tabell 1.

Tabell 1. Fördelningen av ekologisk status per vattenkategori i Nissans åtgärdsområde. Siffran anger antal vattenförekomster som klassats till hög, god, måttlig, otillfredsställande eller dålig ekologisk status. För grundvatten god kvantitativ- och kemisk status samt otillfredsställande kvantitativ- och kemisk status. Även totala antalet ytvattenförekomster (VF) som har sämre än god ekologisk status (GES) eller för grundvattenförekomster (GVF) god kvalitativ status (GKvS) och god kemisk status (GKeS) visas.

Status	Hög	God	Måttlig	Otillfredsställande	Dålig	Totalt antal VF < GES
Sjöar	0	0	4	0	1	5
Vattendrag	0	0	14	0	0	14
	God kvantitativ status	God kemisk status	Otillfredsställande kvantitativ status	Otillfredsställande kemisk status	Totalt antal GVF < GKvS kvantitativ status	Totalt antal GVF < GKeS kemisk status
Grundvatten	5*	5*	0	0	0	0

* Tre grundvattenförekomster delas med Viskans åtgärdsområde.

Fysiska förändringar och fysisk påverkan

Himleån har rätats och kanaliserats flera gånger under 1800- och 1900-talet och tidigare reglerats med ett antal mindre kraftverk. Vattenföringen varierar stort under året och vattenuttag för bevattning görs i mindre omfattning. Om länet drabbas av torka och låga flöden i vattendragen kan begränsningar av bevattning införas. Av de 15 ytvattenförekomsterna som finns inom åtgärdsområdet är det 10 som inte uppnår god ekologisk status på grund av fysiska förändringar.

Betydande påverkan

Ett antal vattenförekomster har rensats och rätats för att öka jordbruksproduktionen. Två vattenförekomster har betydande påverkan av kraftverk och fyra har betydande påverkan av barriärer.

Förbättringsbehov

I åtgärdsområdet finns tio vattenförekomster som har förbättringsbehov med avseende på fysiska förändringar. Det är flera vattenförekomster som behöver förbättras på grund av kontinuitets-, flödes- och morfologiska förändringar. Endast ett fåtal behöver bara förbättras för en av dessa parametrar.

Åtgärder

Under förvaltningscykeln 2009-2015 har endast ett fåtal åtgärder genomförts för att minska problemen med fysiska förändringar i Himleåns åtgärdsområde. Det rör sig främst om biotopvårdande insatser i form av lekplatsförbättringar genom utläggning av sten och grus.

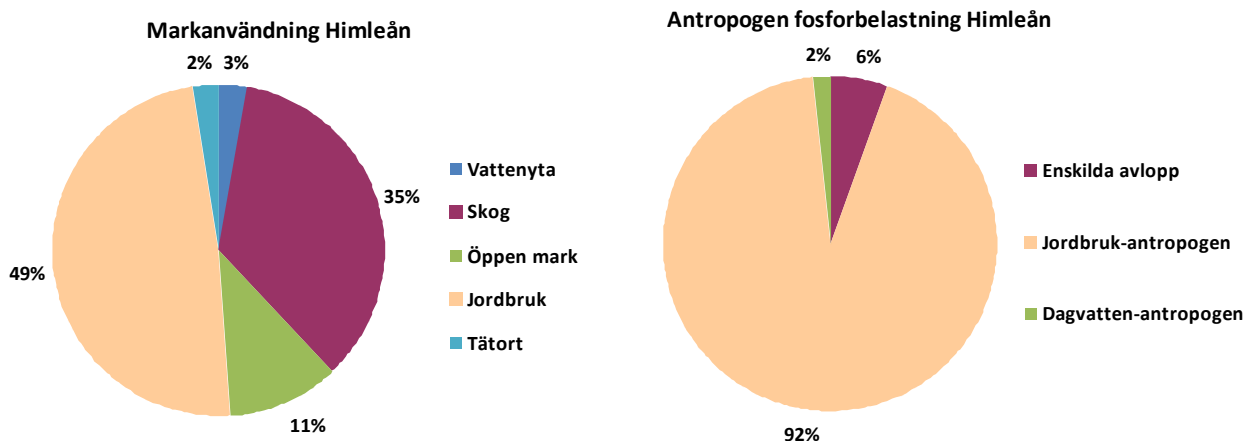
Det finns ett antal förslag för att minska bristande kontinuitet, flödesförändringar och morfologiska förändringar. Fiskväg eller utrivning av vandringshinder föreslås på 12 platser och restaurering av rensade eller rätade vattendrag föreslås på 24 platser inom åtgärdsområdet.

Övergödning

Himleåns avrinningsområde är 208 km², markanvändningen domineras av jordbruksmark och skog. Av avrinningsområdets vattenförekomster bedöms 10 vattenförekomster ha sämre än god status på grund av övergödning. Det årliga läckaget av antropogent fosfor från Himleåns avrinningsområde uppgår till ca 11,2 ton vilket utgör 65 % av det totala läckaget.

Betydande påverkan

Näringstransporterna är att beteckna som mycket höga i Himleån, sannolikt beroende av diffus belastning från jordbruket. Inom avrinningsområdet förekommer få punktkällor och endast ett fåtal mindre reningsanläggningar, figur 1. Jordbruksintensiva områden finns framför allt i de västra delarna där det kan förekomma höga nitrathalter. Av Himleåns vattenförekomster bedöms 9 av vattendragen och en sjö ha problem med övergödning.

Figur 1. Markanvändning och antropogen belastning av fosfor i Himleåns avrinningsområde.

Förbättringsbehov

Reduktionsbehovet för fosfor och har skattats till 4 200 kg P/år för att uppnå en god status i områdets vattenförekomster. Åtgärderna som riktas mot fosfor ger i de flesta fall även en effekt på kväve vilket tas med i beräkningen.

Åtgärder

Under förvaltningscykeln 2009-2015 har ett antal åtgärder genomförts för att minska näringsbelastningen inom Himleåns åtgärdsområde, tabell 2.

Tabell 2. Genomförda fysiska åtgärder för övergödning i Himleåns åtgärdsområde (VISS 20140915). Omfattningen visar hur många ha, st, eller annan enhet som omfattas av åtgärden. Effekt och kostnad är den sammanräknade effekten och kostnaden per åtgärdskategori. För mer information om åtgärds kategorier, se åtgärdsbiblioteket i VISS eller åtgärdsprogrammet för Västerhavets vattendistrikt.

Åtgärdskategori	Antal åtgärder	Omfattning	Effekt kg/år N	P	Kostnad* tusen kr
Miljöskyddsåtgärder enligt miljöstödet	9		392	12	15
Minskat kväveläckage med fånggröda	18	1 600 ha	3 108	-	300
Vallodling i slättlandskapet	22	2 630 ha	0	0	786
Vårplöjning	19	1 040 ha	14 500	26	200
Skyddszoner i jordbruksmark	13	38 ha	-	79	800
Våtmark för näringsretention	1	4	-	10	1 100
Summa			18 000	128	3 200

- ingen effekt beräknad

* kostnad beräknad utifrån schablon eller inlagda värden i VISS av Länsstyrelsen. Kostnaden är utslagen på respektive åtgärds livslängd.

I tabell 3 presenteras förslag på en kostnadseffektiv åtgärds kombination som ansetts vara tillgänglig inom åtgärdsområdet och som uppnår en effekt på ca 10 300 kgP/år. Detta innebär att vi med stor marginal når reduktionsbehovet på 4 200 kg P/år med de föreslagna åtgärderna och att fortsatt prioritering av åtgärderna behövs. Om de föreslagna åtgärderna utförs får det samtidigt en positiv effekt på kväveläckaget, vilket ännu inte beräknats på åtgärdsområdesnivå. Den sammanlagda kostnaden för de föreslagna åtgärderna är ca 26 miljoner kronor per år.

Tabell 3. Förslag på fysiska åtgärder för övergödning i Himleåns åtgärdsområde (VISS 20140623). Omfattningen visar hur många ha, st, eller annan enhet som omfattas av åtgärden. Effekt (fosfor, P, och kväve, N) och kostnad är den sammanräknade effekten och kostnaden per åtgärdskategori. För mer information om åtgärds kategorier, se åtgärdsbiblioteket i VISS eller åtgärdsprogrammet för Västerhavets vattendistrikt.

Åtgärdskategori	Antal åtgärder	Omfattning	Effekt kg/år N	P	Kostnad tusen kr/år
Anpassade skyddszoner	10	476 ha	-	2 060	143
Kalkfilterdike	1	1 304 ha	-	565	821
Minskat P-läckage vid spridning av stallgödsel	9	102 700 kg	-	1 900	3 138
Skyddszoner i jordbruksmark	7	205 ha	-	105	1 885
Strukturkalkning	10	3 440	-	1 790	0
Tvästegsdiken		5 540	-	123	155
Fosfordamm	10	5 ha	3 290	1 790	241
Våtmark för näringsretention	10	407 ha	81 400	1 390	6 512
Åtgärdande av EA till hög skyddsnivå	10	1 270	-	72	1 140
Åtgärdande av EA till normal skyddsnivå		1270	1 270	539	7 482
Ökad rening av P till 0,1 mg/l vid avloppsreningsverk	1	1 st	-	-	4 177
Öka P-rening vid avloppsreningsverk	2	2 st	-	-	432
Summa			85 955	10 334	26 126

- ingen effekt beräknad

* kostnad beräknad utifrån schablon eller inlagda värden i VISS av Länsstyrelsen. Kostnaden är utslagen på respektive åtgärds livslängd.

Miljögifter

Inom Himleåns avrinningsområde i Hallands län förekommer få punktkällor och förutom Varbergs avloppsreningsverk endast ett fåtal mindre reningsanläggningar. Tidigare har det funnits sågverk och kvarnar utmed ån. Det finns förorenade områden inom avrinningsområdet från bland annat impregnering och ytbehandling av metaller samt bilskrotning där krom, bly, kadmium, zink, arsenik, petroleumprodukter, PCB m fl ämnen riskerar att läcka ut till vattendraget. Stor risk finns speciellt att krom, arsenik, bly och kadmium samt halogenerat kolväte, som t ex pentaklorfenol, trikloretalen och bekämpningsmedel läcker ut från förorenade områden. Varbergs avloppsreningsverk mynnar i samma recipient som Himleån vilket är Getteröns naturreservat som är ett fågelskyddsområde. Förhöjda halter av kvicksilver i fisk har uppmätts eller beräknas förekomma i alla ytvattenförekomster i avrinningsområdet. Samtliga dessa vattenförekomster har därför klassats till "Uppnår ej god status".

Betydande påverkan

Inom åtgärdsområdet förekommer få punktkällor och förutom Varbergs avloppsreningsverk endast ett fåtal mindre reningsanläggningar. Tidigare har det funnits sågverk och kvarnar utmed ån. Det finns förorenade områden inom avrinningsområdet från bland annat impregnering och ytbehandling av metaller samt bilskrotning där olika miljögifter riskerar att läcka ut till vattendraget. Även urban markanvändning med hårdgjorda ytor och tillförsel av miljögifter från dagvatten ger betydande påverkan i en vattenförekomst.

Förbättringsbehov

I Himleåns åtgärdsområde finns en sjö och nio vattendrag som har förbättringsbehov gällande miljögifter.

Åtgärder

Under förvaltningscykeln 2009-2015 har 16 odlingar utan bekämpningsmedel genomförts för att minska belastningen av miljögifter i Himleåns åtgärdsområde. Det krävs ytterligare åtgärder för att uppnå god kemisk status i de vattenförekomster som har problem med miljögifter. Då kunskaperna om miljögifter idag är ofullständiga så behövs ytterligare utredning för att med säkerhet kunna avgöra vilka åtgärder som är effektivast för att uppnå god kemisk status. Åtgärder för att minska problemen med miljögifter har ännu inte hunnit föreslås för vattenförekomsterna i åtgärdsområdet.

Försurning

Landets västra delar har genom åren drabbats speciellt hårt av försurningen, mycket beroende på stor nederbörd av surt regn i kombination med en långsamt vittrande berggrund. Stora delar av Himleåns avrinningsområde är starkt påverkat av försurning och kalkas regelbundet. Urbergsområdet i de östra delarna av området har relativt svårvittrade berg- och jordarter, vilket gör grundvattnet jonsvagt och motståndskraften mot försurning låg. Området är utsatt för hög deposition av försurande ämnen. Nio vattenförekomster i åtgärdsområdet har sämre än god status på grund av försurning.

Betydande påverkan

Skogsbruket bidrar till försurningen genom att träden och därmed näringsämnen avlägsnas från marken vid avverkning och gallring. Omfattningen av uttaget av grenar och toppar, GROT, är inte beräknat för åtgärdsområdet. Även omfattande körskador på skogsmark kan bidra till att näringsämnen avlägsnas från marken som då försuras.

Även om nedfallet av svaveldioxid har minskat kraftigt sedan 1990-talet är atmosfärisk deposition fortfarande en betydande påverkanskälla. Utsläppen av svavel kommer främst från förbränning av svavelhaltiga bränslen som kol och eldningsolja. Största delen av svavelnedfallet över landet kommer från utlandet och från internationell sjöfart.

Förbättringsbehov

Stora delar av Himleåns avrinningsområde är starkt påverkat av försurning och det bedrivs redan idag ett omfattande kalkningsprogram. Fyra sjöar och fem vattendrag har förbättringsbehov avseende försurning.

Föreslagna åtgärder

Åtta vattenförekomster kalkas årligen och det sprids ca 185 ton/ år i området genom kalkning med flyg och båt. För att kunna nå god ekologisk status krävs dock ytterligare åtgärder.

Måluppfyllelsen ligger på mellan 85 – 98 % de senaste åren, mycket beroende på nederbörds-mängderna. För att nå god ekologisk status uppskattas att kalkningen behöver utökas med ytterligare 30 ton per år samt att kalkningen behöver utredas ytterligare.